

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

1905

Ny följd * VIII årg.

Häft. 12

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: **LOTTEN DAHLGREN**

INNEHÅLL:

En protest från Sveriges kvinnor.

L. D—N.: Mary Livermore.

PEN: »Lette-Verein» och »Lettehaus» i Berlin.

E. CM: Ett önskemål med afseende på våra nya samskolor.

BOTILD S.: Ur det ryska lifvet, III. Arfvet.

Föreningsmeddelanden.

Enastående

rena och friska och hafva en mängd hår- och hudsjukdomar vinner **SALUBRIN** för *hvar* **år** *allt större användning* till behandling af *yttre skador, lindrande af värk och hosta*, såsom *munvatten, till hudens och hårets vård* m. m.

med hänsyn till sina egenskaper att verka direkt välgörande på den mänskliga organismen, såsom fördelande vid blodstockningar, lindrande vid fäk, sveda m. m. samt på samma gång vara det kraftigaste antiseptiska medel till att hålla såren salubrin tillhandahålles i Parfym-, Specer- och Färgaffärer. Partilager hos **GEIJER & Co., Stockholm.**

Sjuksköterskor

med goda betyg öfver genomgångna lärokurser och utöfvad praktisk verksamhet finnas anmälda å Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå, 25 Tunnelgatan. — Allm. Tel. 82 11. Riks Tel. 68 98.

Aktiebolaget Nordiska Kompaniet.

Textilafdelning, Thyra Grafström.

Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden-, kläde-, lärft- och yllestramalj, passande för **Dukar, Portiärer, Mattor, Kuddar, Serveringsdukar m. m.** Mönster uthyras. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.

5 Regeringsgatan 5.

STUDENTER, äfven kvinliga, som önska inträde på apotekarebanan, erhålla anvisningar till elevplatser, om de hänvända sig till Farmaceutiska fören. platsbyrå, Sthlm.

G. 10140.

Ellen Fries' bibliotek

är öppet *alla hvardagar kl. 3—4 e. m.*

Biblioteket är mot skriftlig borgensförbindelse af känd förbundsmedlem afgiftsfritt tillgängligt för kvinnor, som egna sig åt studiet af historia och närliggande ämnen.

Det är dessutom tillgängligt för Fredrika-Bremer-Förbundet.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(*Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4*),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten inflyttna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Nytt i bokhandeln!

Från **Evang. Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition** hafva utkommit och finnas att tillgå hos alla bokhandlare följande nyheter:

Med Gud. Berättelser ur lifvet af *M. v. O.* Öfversättning från tyskan af *E. W—n.* Häft. 1 kr., kart. 1: 25.

På Petershof. Berättelse af *M. v. O.* Häft. 75 öre, kart. 1 kr.

Bibliotek för de unga.

Ungdomsserien:

I. **Pontus Wikners barndom och ungdom** af Domprosten *J. A. Eklund.* 10 öre.

II. **Du skall blifva helbrägd.** Ett ord till unga flickor af *Frieda Ufer-Held.* Bemyndigad öfversättning af *E. W—n.* Häft. 30 öre.

III. **Död eller lif.** Berättelse af *Bachhofner.* Häft. 20 öre.

Ett hundra berättelser. Till Söndagsskolans tjänst, samlade och bearbetade af *L. L.* Berättelserna äro anknutna till *Bibeltexter för Söndagsskolan.* Häft. 1: 50, kart. 1: 75, klotb. 2 kr.

Predikningar af *Albert Lunde.* Ste-nografiskt upptecknade och öfversatta efter föredrag, hållna i Blasieholmskyrkan i Stockholm. Häft. 2 kr., med lösa pärmar 2: 50, inb. i klotb. 2: 75.

Nationen blöder. Ett upprop af *Axel Hofstedt.* 15 öre.

Aug. Magnusson

44, 46 & 48 Vesterlånggatan 44, 46 & 48

31 & 33 Stora Nygatan 31 & 33

(ingång endast från Vesterlånggatan)

STOCKHOLM

Min nya Afdelning

för

Hvita varor

erbjuder odisputabelt största urval af:

Duktyger, Handdukar, Linnelärfster
och alla slags **Hvita Väfnader.**

Almedals, Norrköpings (Tuppen) och
Gamlestadens samtliga Väfnader
ständigt på lager till *fabrikpris.*

Då helt stycke tages lämnas *extra rabatt.*

All slags Linnesömnad och Märkning
utföres *omsorgsfullt* å egna Atelierer.

För Utstyrlar ovilkorligen bäst och billigast.

Solida varor. Största urval.
Billigaste priser.

Aug. Magnusson,

STOCKHOLM.

En protest från Sveriges kvinnor.

I politiskt upprörda tider, då ett folks nationella välfärd står på spel, är det själfallet, att ingen tänkande individ eller målmedveten folkklass anser sig ställd utanför de politiska händelserna, äfven om man icke har något direkt inflytande på dessas gång. Och ju högre intellektuellt eller moraliskt den enskilda eller den klass han representerar står, ju närmare känner han sig solidarisk med sitt lands öden. Den nu pågående unionsstriden har som aldrig förr visat sanningen af ofvanstående, och då i vår tid det tryckta ordet är gradmätaren af styrkan och intensiteten i de politiska intressena, är det ej att undra på, att så godt som hela nationen deltagit i den inom pressen pågående unionsdebatten.

I hela denna mångstämmiga kör — hvilken tyvärr icke varit fri från en del skärande missljud — ha kvinnornas röster väl icke helt och hållet saknats, men det kvinliga elementet har i det stora hela därinom tämligen litet gjort sig gällande. Den politiska omyndigheten bör ej tagas som skäl för denna tystnad — ty ordet är ju här fritt — skulle det då vara likgiltighet eller brist på insikt, som bundit kvinnornas tunga? Spörsmål i den riktningen, undrande eller klandrande, ha icke uteblifvit; särskildt har den af Norges kvinnor utgifna, för utlandet afsedda broschyren i unionsfrågan gifvit anledning till att från en del håll den frågan framkastats: tänka ej Sveriges kvinnor häfda *sitt* lands rätt?

Anklagelsen mot oss, kvinnor, för likgiltighet och slöhet torde ej behöfva gendrifvas, allra minst på dessa blad, som så ofta kunnat framvisa prof på våra kvinnors klarvakenhet i fråga om allmänna ting, och misstanken för okunnighet lika litet, då luften för närvarande är så unionspolitiskt mättad, att det för hvarje normalt utvecklade människa varit faktiskt omöjligt att undgå att bilda sig ett personligt omdöme om sakernas läge.

Nej, den tillbakadragenhet, hvilken de, som i här berörda fall varit de svenska kvinnornas representanter, ansett sig böra

iakttaga, har haft till grund helt andra motiv. Det är för dessa motiv samt för det sätt, hvarpå de norska kvinnornas utmaning blifvit besvarad, vi nu gå att redogöra. Att Sveriges kvinnor verkligen talat och det i ett språk, som under för handen varande förhållanden varit det enda riktiga och för dess sak värdiga, skall det efterföljande nogsam visa.

* * *

Strax före Norges ostentativa utträddande ur unionen i och med stortingsbeslutet af den 7:de juni, hade genom det Norska kvinnorrådets föranstaltande till det Internationella kvinnorrådets styrelse utsändts en till spridning afsedd på engelska affattad skrift med titeln: »Norway, a few facts from Norwegian History and Politics adressed to the International Council of Women».

Man behöfver icke närmare studera denna skrift för att vara viss om, att dess innehåll skulle vara ägnadt att framkalla en gensaga från svenskt håll. I främsta rummet var det Svenska kvinnornas nationalförbund, såsom ett led i det stora världsförbundet och representerande våra intressen inom detsamma, som måste känna sig uppfordradt att taga till orda för att gendrifva de mot vår nation riktade beskyllningarna. Ett sådant gendrifvande har ej heller uteblifvit, men icke i formen af en motskrift med en historisk utredning efter norskt mönster, utan som en öppen protest mot de norska kvinnornas åtgärd, hvilken Svenska kvinnornas nationalförbund med rätta stämplor som en handling, stående i strid mot Internationella kvinnorrådets idé.

Protesten, affattad liksom den norska skriften på engelska, har titeln: »A protest from the National Council of Women of Sweden adressed to the International Council of Women». I öfversättning är den af följande lydelse:

»Till Internationella kvinnorrådet.

Det Norska kvinnorrådet har nyligen publicerat en skrift med titeln: 'Norge, några fakta rörande norsk historia och politik, ställda till det Internationella kvinnorrådet', däri den nuvarande konflikten mellan Sverige och Norge behandlas från uteslutande norsk synpunkt.

Åtskilliga gånger under Internationella kvinnorrådets tillvaro ha försök gjorts att bringa de olika ländernas politiska stridigheter inför rådets forum. Detta var t. ex. fallet under kriget mellan

engelsmännen och boerna, och nu, genom ofvannämnda skrift, under konflikten mellan Sverige och Norge.

Politisk agitation och propaganda äro emellertid för visso icke förenliga med Internationella kvinnorrådets idé eller öfverensstämmande med dess ändamål. Låtom oss tänka oss följderna ifall denna väg skulle fullföljas. Politiska tvistefrågor nationerna emellan framträda naturligtvis i olika belysning, beroende på de stridande parternas intressen och åskådningssätt. Dessa frågor äro ofta af en ytterst komplicerad natur, hvilket gör det mycket svårt för utomstående, hvilka sakna förutsättningen att tränga djupare in i förhållandena, att förstå dessas rätta innebörd och att därom bilda sig ett rättvist och på sak gående omdöme, allra helst som dylika framställningar vanligen äro mer eller mindre ensidigt affattade.

Hvart skulle ett sådant förfaringssätt leda? Om kvinnorna i alla de stater, som äro hemsökta med politiska förvecklingar framlade sina stridigheter inför Internationella kvinnorrådet för att i andra länder göra propaganda för sin egen sak och sina egna åsikter, och kvinnorna af 'altera pars' svarade och försvarade sin nation, vore ej detta i sanning att under Internationella kvinnorrådets egid få till stånd ett politiskt *bellum omnium inter omnes*?

Och hur skulle en sådan taktik stå i öfverensstämmelse med Internationella kvinnorrådets syfte och dess fundamentala princip, hvilken är: att verka för spridandet af kärlekens, fredens och förståelsens anda mellan folken?

Om kvinnorna i Ungern, Böhmen och andra med Österrike förenade stater skulle följa de norska kvinnornas exempel; om kvinnorna i de engelska kolonierna, t. ex. Canada och de Australiska länderna — för att icke nämna Irland — skulle göra sammaledes, eller om några af de stater, hvilka icke äro nöjda med det tyska riket — t. ex. polackerna — skulle gå tillväga på ett liknande sätt, hvart skulle allt detta föra oss?

Af ofvan framförda skäl är det stridande mot våra principer att med ett enda ord besvara det Norska kvinnorrådets skrift. Men vi nedlägga härmed en *allvarlig* och *ytterst bestämd* protest mot det steg som tagits af det Norska kvinnorrådet, hvilket steg, enligt vår öfvertygelse, måste betraktas som ett missbrukande af rätten att tillhöra det Internationella kvinnorrådet.

Stockholm den 4 juli 1905

Svenska kvinnornas nationalförbund.»

Så lyder den på en gång hofsamma och allvarliga gensaga, som Svenska nationalförbundet inlagt mot de norska kvinnornas politiska agitationshandling. Och de kvinnoorganisationer, hvilka Nationalförbundet representerar inför utlandet, ha ej kunnat annat än skänka sitt odelade gillande åt den tankegång, hvilken funnit ett så värtaligt uttryck i protesten.

Kvinnoföreningar såsom sådana, särskildt de, hvilka ställt kvinnosläktets etiska, rättsliga och samhälleliga frigörelse främst på sitt program, böra i första rummet ha sin saks bästa för ögonen, och att denna icke har något att vinna på ett politiskt agiterande ligger i sakens natur. Att tala i rätt tid, är icke mindre förtjänstfullt än att tala i rätt tid, och följande af tystnadens taktik blir under vissa omständigheter en plikt, d. v. s. ett konsekvent efterlevande af det fridens evangelium, för hvilket kvinnoassociationerna framför alla andra fått på sin lott att göra propaganda. Enskildta kvinnor däremot, som sitta inne med politisk och historisk kunskap eller med begåfningens och hjärtats företräden kunna göra sig till tolk för nationens djupaste och ädlaste känslor, hafva i tider af nationell fara plikt och rätt att tala, och med glädje ha vi också nu konstaterat att en och annan svensk kvinna lagt sitt tungt vägande ord i stridsfrågorna för dagen.

I ofvanstående torde ligga förklaringen till att ej håller Dagny velat upptaga till bemötande de norska kvinnornas unionspamflett, och det fastän dess införande i Nylände liksom särskildt uppmanar därtill. Vi, kvinnor, ha så många och stora gemensamma intressen att tillvarataga och höra därför vara angelägna om att icke föröka den skörd af bittra och hatfulla känslor mellan de svenska och norska folken, hvilken redan hotar att för lång tid tillintetgöra kärlekens och försonlighetens ädla växt. Och dock skulle Sveriges kvinnor ej mindre än Norges — för att citera slutorden i dessas unionsbroschyr, — »med rent samvete och i vissheten om att endast vilja sin egen rätt utan kränkning af andras, kunna lägga sin sak inför världens dom».

Mary Livermore.

Framför mig ligger ett nummer af den högt ansedda Boston-tidningen »The woman's journal», dateradt den 27 maj detta år. Dess första sida meddelar bilden af en äldre dam med ädla, kraftfulla drag. Därunder läses namnet *Mary A. Livermore*. Bladet för öfrigt är ägnadt åt minnet af henne, som bar detta namn, och tecknar i varma och värtaliga ord den då nyss bortgångnas innehållsrika lefnadssaga.

Hvem var Mary Livermore och hvad har hon uträttat? De i kvinnorörelsens historia initierade behöfva ej göra denna fråga, men då deras antal alltid är tämligen ringa, bör det icke vara ovälkommet för de många, som icke räknas dit, att här, med stöd af ofvannämnda tidnings minnesteckning, få några drag ur denna märkliga amerikanska kvinnas lif återkallade.

* * *

Mary Ashton Rice, som hennes flicknamn lydde, var född i Boston 1821 i ett allvarligt kristet hem med kalvinistisk åskådning, där barnen ålades att en gång om året genomläsa bibeln fullständigt. Fadern beskrifves som en högväxt, massivt byggd man, ett slags jätte med lika mycken kraft i muskler som i tunga, och det var otvifvelaktigt af honom dottern Mary ärft så väl sin imposanta figur och sin jättehälsa som talets gåfva. Modern var af engelsk börd, en mild och saktmodig kvinna, men med mycken bestämdhet i karaktären, hvilket tycks imponerat på den för öfrigt despotiskt anlagda fadern, som lika litet tålde någon afvikelse från den af hans kyrkosamfund stadfästa tron på ett evigt helvete, som att döttrarna skattade åt tidens mod med dess fåfänga och flärd. Men hemmets stränga kalvinistiska tendenser, hvars tryck den frihetsälskande dottern ofta torde haft svårt att med jämnmod finna sig i, gjorde dess öfverhufvud ej blind för tidens kraf i andra afseenden, särskildt i hvad som rörde uppfostringsfrågor. Så lämnades åt den unga Mary, som tidigt visat en brinnande läslust, full frihet att begagna sig af alla de medel, som den tiden stodo en flicka till buds för att förkofra sitt vetande, hon fick besöka skolor och seminarier, och redan

vid unga år hade hon förvärfvat en för sin ålder och sitt kön ovanlig bildningsgrad. »Vore den flickan en gosse», säges hennes far en gång ha yttrat om henne, »skulle jag gjort henne till präst, ty anlagen därför har hon».

Bland familjens trosvänner — särskildt de kvinliga — betraktades emellertid Marys håg för studier med det största ogillande. När hon efter slutad seminariekurs anställdes som lärarinna vid samma seminarium, från hvilket hon blifvit utexaminerad, började hon samtidigt studera klassiska språk för privatlärare. Ett sådant tilltag väckte i hög grad vännernas misshag. En flicka, som ville lära sig grekiska och latin, var något oerhördt. Man vädjade till fadern. »Tror ni att det kommer att göra henne till en bättre kvinna?» frågade man honom. »Åtminstone skall det inte göra henne sämre», blef svaret.

För Mary blefvo kunskaperna medel att häfda den själfständighetsanda, som låg henne i blodet. Med lif och lust ägnade hon sig åt uppfostringskallet, blef en ansedd och eftersökt lärarinna, på samma gång hon med ifver följde tidens alla sociala och nationella rörelser, och redan nu uttalade hon i skrift sina tankar i en del brännande spörsmål, särskildt i nykterhetsfrågan, som lifvet igenom var en af hennes hufvudintressen. Ett par års vistelse som guvernant på en plantage i Virginien, där det fanns flera hundra slafvar, gjorde henne till en entusiastisk anhängare af antislafveri-rörelsen.

Vid 24 års ålder inträder en genomgripande förändring i hennes lif. Hon ingår äktenskap med den framstående prästen Daniel Parker Livermore, tillhörande det s. k. universalistiska samfundet. Detta steg väckte en storm af ovilja bland hennes kalvinistiska anhöriga och trosförvanter. Själf har hon i senare år berättat därom: »Nu för tiden skulle ett dylikt utslag af religiös oföredragsamhet vara omöjligt. Vänner öfvergåfvo mig, bekanta ville ej kännas vid mig, kyrkan lyste mig i bann och min far var till en början otröstlig. Endast min mor lyckönskade mig till mitt giftermål med en man, som hon ifrån första stunden af deras bekantskap lärt sig hålla af och högakta». Det åtgick en lång tid innan fadern kunde öfvervinna sin ovilja mot sin oortodoxa svärson, med åren blefvo dock de båda männen varma vänner, och den äldre erkände t. o. m. att den yngres dagliga lif visade att han var en kristen, hvilka än hans teoretiska åsikter voro.

Den förening, som ingicks under så många onda spådomar

från de rättrogna vännernas sida, blef emellertid en af de lyckligaste. Om detta äktenskap, som varade i 54 år, och som upplöstes först 1899 med mannens död, har sagts, att det var idealiskt. Tycken, intressen, arbete, lifsåskådning, allt delades af makarna; i de olika värf, som de kommo att fylla till mänsklighetens gagn, stodo de troget stödjande och hjälpande vid hvarandras sida.

Mr Livermore, som genom sitt ämbete som präst inom det universalistiska samfundet kallats till olika platser, erhöil efter ett par år sitt stamhåll i Chicago. Det var här han jämte prästens åliggande öfvertog ledningen af en religiös veckotidning, organ för ifrågavarande samfund, och ifrån första stund blef hans hustru hans medarbeterska. Under de 12 år som nu följde utvecklade mrs Livermore en rent af herkulisk arbetskraft. Hon skref för alla tidningens afdelningar, utom den teologiska, och under mannens ofta återkommande ämbetsresor skötte hon hela tidningsföretaget: redaktion, tryckeri och expedition. Under tiden lämnade hennes penna täta bidrag till Amerikas periodiska press: berättelser, skisser, korrespondensartiklar, jämte det att hon utförde en massa reporterarbete. Mrs Livermore var bl. a. under den historiska valkampanjen 1860, då Lincoln valdes till president, den enda kvinnliga reportern bland flera hundra manliga. Parallellt med det kräfvande tidningsarbetet fortgick en icke mindre energisk filantropisk verksamhet. Hon förestod söndagsskolor och församlingsmöten, var outtröttlig i att sätta i gång allmännyttiga företag, såsom hem för elända, sjukhus för fattiga kvinnor och barn m. fl. af stadens välgörenhetsinrättningar. Samtidigt försummade hon ej sina plikter som husmor, skötte själf sitt hushåll, öfvervakade tjänarna, ledde barnens uppfostran och utöfvade stor gästfrihet.

Likväl var detta endast inledningen eller förskolan till hennes lifs stora arbete, det som skulle komma att gifva hennes namn en plats bland hennes fäderneslands främsta.

* * *

Den stora väckelsen bland Amerikas män, som utmärkte början af inbördeskriget 1861, motsvarades af en liknande väckelse bland dess kvinnor. Inom några månader hade bland Nordstaterna bildats hundratals kvinnoföreningar till de sjuka, sårade och nödställda soldaternas hjälp. Hufvudet och själen i detta storartade välgörenhetsarbete blef mrs Livermore.

Ur det kaos af välvilliga men ofta ytterst opraktiska nödhjälpsföreningar, som uppstått under denna tid, föddes »The United States Sanitary Commission» (Förenata staternas sjukvårds-komité) med hufvudkvarter i Chicago. Af dess president anmodades mrs Livermore, som allt från krigets början verkat för soldaternas sak, att som aktiv medlem deltaga i komiténs arbete. Hon tvekade ej ett ögonblick att emottaga detta maktpåliggande uppdrag. Hon afsade sig alla sina öfriga göromål, öfverlämnade vården af hemmet åt en syster och hängaf sig, så länge kriget varade, helt åt uppgiften att söka lindra de förfärliga sår det-samma slagit.

Sina minnen från dessa mödosamma år har hon framlagt i det 700 sidor dryga arbetet »My story of the war», som utgått i 50-å 60,000 ex., och af denna högeligen intressanta bok kan man göra sig en föreställning om hvad den amerikanska kvinnan ut-rättat under detta fälttåg, ett af de mest förödande den nyare tiden känner. Och öfverallt där död, sjukdom och nöd härjat grym-mast, finner man mrs Livermore. En yngre generation häpnar inför den kolossala arbets- och motståndskraft, som utvecklats af denna enda kvinna. Hon organiserade hjälpföreningar för soldaterna, höll i Amerikas större städer offentliga möten för att vinna all-mänhetens intresse och påkalla dess offervillighet för de af krigets olyckor hemsökta; hon skref och besvarade hundratals bref, före-tog täta resor till krigsskådeplatsen med sjukvårdsartiklar och för-nödenheter och öfvervakade dessas fördelning, hon återförde massor af invalider till deras hem, satte sig i spetsen för de storartade välgörenhetsbasarer, hvilkas inkomster voro anslagna åt de sårade, hon lät utbilda kvinliga sjukvårdare och följde dessa till deras poster vid fälthospitalen. Med ett ord mrs Livermore var allestädes närvarande, och öfverallt dit hon kom förstod hon att mångdubbla sig. Äfven var hon afgudad af soldaterna, och hon bevarade sedan som sin dyrbaraste egendom de många små minnesgåfvor hon af dessa erhållit, rörande bevis på hennes skydds-lingars tacksamhet*).

Efter krigets slut återvände mrs Livermore till sin familj

---

*) Här hänvisas läsaren till Dagnys årg. 1889, häft. 3, där man i en längre uppsats med rubrik, »Minnen från Amerikanska inbördeskriget», läser en utförlig recension öfver och utdrag ur mrs Livermores arbete: »My story of the War: A woman's narrative of four years personal experience as nurse in the Union army.»

och återtog sina litterära och filantropiska sysselsättningar. Från denna tid fördes hon dock in på en bana, inom hvilken hon skulle vinna en ryktbarhet, större än någon amerikansk kvinnas före eller efter henne: den offentliga talarinnans.

* * *

Det var under hennes tjänstgöring vid sjukvårdskomitén hon första gången uppkallats att inför en större allmänhet plaidera sina skyddslingars, de olyckliga soldaternas sak. Hon var icke uppfostrad till talarinna, länge hade hon delat sin samtids fördom mot att se en kvinna på talarstolen, men hon drefs af omständigheternas tryck, och hennes första framgångar hade gjort henne medveten om att ordet är en makt och att denna makt var hennes. Tusenden hade hängt vid hennes läppar, då hon skildrat sina erfarenheter från kriget, och hon hade sett i hvilken grad hon ägde förmågan att rycka sina åhörare med sig.

Intrycken från hennes första offentliga uppträdande hade också lärt henne, af hvilken betydelse det talade ordet måste blifva för kvinnornas sak. Kampen för kvinnans frigörelse, som varit hvilande under inbördeskriget, återuppväcktes efter dess slut med förnyad styrka, och mrs Livermore blef en af dess mest energiska förkämpar. På det varmaste uppmuntrad af sin man, som delade hennes åskådning i kvinnofrågan liksom i alla större frågor och som hyste stor beundran för sin begåfvade hustrus eminenta förmåga, började hon nu den föreläsningsskampanj, som sedan nästan oafbrutet pågick under en tidrymd af 30 år. Äfven i Amerika, detta det talade ordets land, torde mrs Livermore, såväl kvalitativt som kvantitativt, slagit rekordet i talarkonst.

Hennes uppträdande beskrifves under hennes krafts dagar ha varit i hög grad imponerande: hennes ståtliga figur, de regelbundna dragen, den välljudande smältande stämman, som utan att förlora något af sitt kvinliga behag hördes äfven öfver en församling på tusenden, det medryckande i hennes föredrag, allt bidrog att entusiasmera åhöraren. Äfven om hon med förkärlek talade i ämnen, som berörde hennes eget köns intressen, var så godt som intet mänskligt henne främmande; hennes föredrag omfattade alla slags ämnen: biografiska, historiska, politiska, religiösa, sociala och nationella.

Hennes fysiska uthållighet var fenomenal, efter en resa på hundratals mil visade hon sig lika spänstig och kraftig på talarstolen.

Upprepade gånger har hon genomkorsat den amerikanska kontinenten från Atlanten till Stilla hafvet, från Kanada till Mexiko, ingen stat, där hon ej på kallelse af dess högskolor och colleges hållit föredragsserier, intet betydande möte för kvinnans rösträtt, för nykterhetssaken o. s. v., där hon ej uppträdt och eldat med sin vältalighet. Äfven England och Skotland har hon besökt och med stor framgång talat inför stora församlingar. Ensamt öfver ämnet: »Hvad skola vi göra med våra döttrar»? har hon talat 800 gånger, och öfver andra ämnen nästan lika ofta. Hon var alltid ytterst punktlig i att passa tiden och öfverenskommeser; en gång, berättas det, lät hon inskrifva sig som »levande gods» för att kunna bestiga ett kreaturståg och på så vis i tid nå den plats, där hon var väntad. De honorar hon betingade för sina föredrag voro ofta mycket höga, men lika ofta talade hon utan ersättning, då det gällde att verka för en god sak. Hon blef därför aldrig en rik kvinna, trots det att föreläsningsbyråerna öfverhopade henne med lockande anbud, därtill var hennes godhjärtenhet och välgörenhet för stor, äfven gingo hennes besparingar förlorade genom en väns betalningsinställelse, så att hon på sin ålderdom måste för sin utkomsts skull åter bestiga katedern.

Jämsides med detta arbeté, som väl kan sägas vara tillräckligt för att fylla en människas lif, utförde hon med sin penna ett nästan lika stort arbetsmått. Af hennes föreläsningar utgäfvos en stor del i tryck och fingo en anseilig spridning, hvarförutom Amerikas förnämsta tidskrifter erhöilo bidrag af hennes hand. Vidlyftig är också förteckningen på de föreningar och företag af politisk och social art, som äro associerade med hennes namn, särskildt hennes fädernestat, Massachusetts, dit hon med sin familj i slutet af 1860-talet öfverflyttade, hade i henne en representant vid alla de tillfällen, då det gällde att offentligt häfda hennes landsmaninnors intressen och förfäkta deras rätt.

Nu har detta verksamma lif slutat, den stämman, till hvilken tusenden med andlös spänning lyssnat, har tystnat för alltid. Sistlidne maj månad dog Mary Livermore 84 gammal, efter en kort sjukdom. Endast fjorton dagar före hennes bortgång sågs hon på talarstolen vid ett möte i staden Melrose i Massachusetts, där hon de sista 30 åren af sitt lif hade sitt hem.

Den tidning, från hvilken ofvanstående är ett kort utdrag, sammanfattar i följande ord betydelsen af mrs Livermores lifsgärning:

»Vi ha förlorat en ledare. Amerika sörjer i henne en af sina intelligentaste, modigaste, mest varmhjärtade personligheter. Hon kommer i historien att intaga en plats vid sidan af en Otis, en Adams, en Garrison, en Phillips. Liksom dessa ägnade sitt lif åt kampen för sitt lands nationella frihet och åt slafveriets afskaffande, ägnade hon under kriget sitt åt sina lidande bröder, sedermera åt nykterhetssaken, och till sist åt den för samhället ännu betydelsefullare uppgiften: kvinnans frigörelse. Med hennes död har frihetens, rättvisans, nykterhetens och fredens sak förlorat en af sina förnämsta förkämpar. Ingen man eller kvinna af hennes generation har talat inför större åhörareskaror, ingen behandlat ädlare och mera vidtomfattande ämnen. Hennes ord ha inspirerat millioner tankar och hennes lif skall för kommande släkten blifva en maning och ett exempel.»

L. D—n.

»Lette-Verein» och »Lettehaus» i Berlin,

Enhvar som passerar den vackra Victoria-Luiseplatz i Berlin kan knappast undgå att lägga märke till den där belägna solida, palatsliknande byggnad, öfver hvars port står att läsa i förgyllda bokstäfver: *Lette-Verein*. Den åt gatan vettande delen däraf är dock endast att likna vid det stora byggnadskomplexets skal. För att göra sig ett rätt begrepp om dess verkligen storslagna proportioner måste man gå inom porten. Här skall man då finna först en större gård jämte en andra portgång och, efter att ha passerat denna, en ännu rymligare gårdsplats med en vacker plantering på midten, omramad af det som ändtligen utgör själfva kärnan: en tornprydd hufvudfasad, från hvilken sidobyggnaderna i femvåningshöjd utgå liksom en till välkomsthälsning öppnad famn. Och midt i världsstadens buller och oro skall man inne på detta tysta, kringslutna område erfara en känsla af hemlik trygghet.

Den som endast till namnet känner Berlins Letteförening har nog ett lika ofullständigt begrepp därom som det främlingen får af denna dess präktiga nybyggnad, ifall han nämligen nöjer sig med att betrakta den från gatan. Han vet nog att föreningen i fråga lär vara någonting utmärkt i sitt slag, men för dess betydelse och storartade omfång får han först blick, när han, så att säga, »gått inom porten». D. v. s. när han gjort sig underrättad om dess uppkomst, utveckling och nuvarande verksamhet. Ifrån sin första kärna har Letteföreningen alltjämt vuxit likt de sig vidgande årsringarna i ett väldigt träd, och som ett sådant sträcker den nu sina grenar och rötter vida omkring. Dess mångomfattande och likväl på samma gång enhetliga verksamhet har — för att begagna en gammal bild — en viss likhet med dessa kända japanska askar, som passa så väl in i hvarandra att, ehuru de uppradade fylla ett helt bord, man dock till slut utan svårigheten kan hålla hela dussinet i handen. Föreningens oafåtliga sträfvan mynnar nämligen ut i ett och detsamma: höjandet af kvinnans förvärfsmöjligheter och yrkesskicklighet. Detta är kärnpunkten, kring hvilken år efter år lagts nyare och nyaste verksamhetsområden.

Vid den tidpunkt, då kvinnovärldens dittills tämligen plana yta först begynte häfvas af den allmänna kvinnorörelsen, var det isynnerhet *ett* kraf som gång på gång bars fram af den mäktigt stigande flodvågen: mera arbete för kvinnan eller rättare vidgade arbetsfält! Ytterst begränsade voro de förvärfsgrenar kvinnan fann sig anvisade, och vi minnas ännu hvilket härskri hvarje modig kvinnas försök att träda utanför den då gängse linjen framkallade. Det var oskönt, okvinligt, att icke säga omoraliskt af en kvinna att arbeta som en man och att taga rättmätig lön för arbetet liksom han.

Att under dessa brytningstider erhålla hjälp från manligt håll i sin kamp för rätten att vara människa, kunde hon knappast påräkna. Likväl fanns det redan då en och annan man, hufvudet högre än mängden, som såg frågan fördomfriare än den.

En sådan framsynt och vidhjärtad man var *Adolf Lette*, som med full insikt af det berättigade i kvinnornas sträfvan, men på samma gång af dess svaga punkt, just på detta område blef en kraftig främjare af den tyska kvinnofrågan. Då han 1865 framträdde med sitt förslag »att öppna nya och förbättra dittillsvarande förvärfskällor för kvinnor», behöll han stadigt i sikte att hvad

som ännu brast dem var: målmedveten, grundlig fackutbildning. Detta blef ock en af de förnämsta uppgifter den påföljande år på hans initiativ bildade »Föreningen för främjandet af kvinnans förvärfsmöjligheter» upptog på sitt program. Ehuru det aldrig förunnades honom, den egentlige grundläggaren, att vara med om det raska byggande som under årens lopp städse utmärkte föreningen, antog denna efter hans död såsom en tacksamhetsgård åt den anspråkslöse mannens minne namnet Lette-Verein. Det var hans vän, professor *Holtzendorf*, och därpå under en lång följd af år hans dotter, fru *Anna Schepeler-Lette*, som under segerrikt öfvervinnande af allsköns motigheter förde verket vidare i hans anda, ehuru på samma gång med klok afpassning efter växlande tidsförhållanden. År 1891 kunde Lette-föreningen sålunda med berättigad tillfredsställelse blicka tillbaka på sitt 25-åriga trägna arbete.

* * *

Man behöfver icke ögna igenom många sidor af den festskrift föreningen vid detta tillfälle utsände för att få klart för sig, hvilka svårigheter af såväl ekonomisk som moralisk art den haft att kämpa mot.

För att taga ett enda exempel af den förra arten kan nämnas, att föreningens första husköp (1873) lydde på en summa af 95,000 Thaler, ehuru dess tillgångar endast belöpte sig till insamlade 8,000, jämte ett lån på 25,000 Thaler. Med denna summa icke allenast kom köpet till stånd, utan utfördes äfven en grundlig ombyggnad. Och detta var icke det enda tillfälle, då föreningens kassaförvaltare gjorde det omöjliga möjligt.

Om svårigheterna af senare slaget kan man lätt göra sig ett begrepp, då man som n:o 1 bland de mål föreningen satt sig för finner: »Bekämpandet af de fördomar och hinder som resa sig gent emot kvinnors yrkesutöfning». Det var icke nog med att bereda den arbetsvilliga kvinnan utbildning till större yrkesskicklighet på olika områden, skydd, stöd och uppmuntran var hvad hon först och främst behöfde på en tid, då äfven burgna föräldrar knotade öfver att behöfva kosta något på sina döttrars uppfostran till framtida själf-försörjning. Bevis härpå voro de dagligen ingående fordringarna på friplatser vid de yrkesskolor, som snart på föreningens försorg eller med dess moraliska stöd igångsattes, hvilka fordringar under den första ekonomiskt brydsamma tiden naturligtvis endast till en viss grad kunde tillgodoses.

Af dessa läroanstalter voro de första två handelsskolor samt en ritskola. En arbetsförmedlingsbyrå upprättades, och den s. k. Victoriabasaren, där kvinliga arbeten af olika slag mottogos till försäljning, kom äfven till stånd. Victoriastiftelsen med bostäder och kost till billigt pris för lärarinnor, som för kortare eller längre tid vistades i hufvudstaden, erhöll äfvenledes sitt namn efter den upplysta, för föreningens sträfvanden icke endast lifligt intresserade, utan gång på gång verksamt ingripande, dåvarande kronprinsessan Friedrich.

Dessa och ännu flere anstalter som förut verkat på skilda håll, indrogos under årens lopp inom det egna hemmet, där den s. k. »yrkesskolan», redan var i liflig verksamhet. Till dess många ämnen hörde bl. a. fullständig sömmerskekurs samt kurser i konsthandarbete, mönsterteckning, porslins- samt akvarell- och gouaschmålning m. m. Hushållsskolan var från början lifligt besökt. Nu tillkom, för begränsad tid likvisst, en telegrafistkurs, en kvinnlig sätterskola samt en kurs för handarbetslärarinnor med offentlig afgangsexamen. Inalles igångsattes under åren 1872—97 tio olika skolor, till en del inrymda i olika lokaler.

Denna föreningens benägenhet för allt större utvidgning gjorde tydligtvis arbetet mera kräfvande, och dess ledande krafter, fru Schepeler-Lette samt efter hennes sistnämnda år timade död, fru *Kaselowsky*, ha därför under de senare åren låtit sig angeläget vara att söka åvägbringa större koncentration. De skolor eller kurser, som genom undervisningsväsendets stigande utveckling så småningom blifvit öfverflödiga, har man uppgifvit för att mera odeladt kunna ägna sig åt uppmuntran af nyare för kvinnor öppnade yrkesgrenar.

Under samma tak har man nu slutligen kunnat sammanföra följande verksamhetsområden: handelsskolan, yrkesskolan, hushållsseminariet, kurser för handarbets- och yrkeslärarinnor samt för lärarinnor i huslig ekonomi, fotografiska läroanstalten med dess underafdelning reproduktionsanstalten samt, om jag mins rätt, sätterskolan. Dessutom inrymmer den stora, år 1902 invigda byggnaden: förvaltningsbyrån, Victoriastiftelsens många rum, elevernas sofsalar och samlingsrum samt den rymliga aulan, där talrika föreläsningar hållas m. m.

Se vi på de statistiska uppgifterna, så finna vi att elevantalet på ett tiotal år stigit med 50 procent, en siffra som tyckes tala för att icke ens denna föreningens nyaste, imponerande bostad

— som kostat öfver 2 millioner mark — skall förslå för framtida behof. Med klok beräkning har man också försäkrat sig om möjlighet af tillbyggnad, därtill manad af erfarenheterna från det första, alltför snart trångbödda hemmet i Königgrätzerstrasse.

* * *

En hastig vandring genom de olika afdelningarna kan möjligen gifva er en aning om den för de unga tyska kvinnorna så betydelsefulla och mångsidiga verksamheten i Lettehaus. Men heller icke mera, ty besökstiden är för den intresserade ytterst knapp tillmätt; endast tvenne morgontimmar hvarje fredag.

Vi göra början med undervisningsköken, 5 till antalet, hvart och ett af dem så stort, att fyra vanliga våningskök ledigt kunde rymmas därinne. Här se vi en mängd glada unga flickor i af dem själfva förfärdigade enkla bomullsklädningar, stora förkläden och blå dukar, knutna om hufvudet, flitigt sysselsatta med hvarje-handa matlagning under lärarinnans ledning. I diskrummen se vi andra redan med vana och färdighet diska och skura bord och golf. I tvättstugan skymta genom ångan unga anleten, lutade öfver tvättbaljan, och i strykrummen ila stryckjärnen flinkt öfver bländande linne. Det är tvätt- och strykkursens deltagare som här äro i verket. Det säger sig själft att allt här såväl som i de prydliga mönsterköken är på tidsenligaste sätt inredt, och öfverallt påvisas de nyaste, praktiska anordningar som vidtagits. Vid sidan om dessa lokaler finnas rummen för teoretisk undervisning och för åskådningsmaterialet. Ifrån grunden få de unga husmodersämnena här lära allt hvad de senare skola praktiskt omsätta i det egna eller till äfventyrs främmande hemmet på den plats, som plägar benämnas »att gå frun till handa».

En våning högre upp ligger sykursens fil af olika klassrum: för de första grunderna i lappning, stoppning, stickning — för tillskärning — för linnesömnad — för klädsömnad — för konsthandarbete af alla slag — för maskinbroderi m. m. Här är rummet för mönsterteckning, och här modistverkstaden, där mössor uppsättas och de luftigaste sommarhattar af strå eller chiffon växa fram från den första stommen af karkas till klädsamma hufvudbonader. Men ni får icke unna er lång tid att betrakta och beundra elevernas konstfärdighet.

Uppför trappor, genom korridorer, behängda med vackra fotografialster, föras vi nu till den våning som helt upptages af

*

den stora fotografiska läroanstaltens många atelierer — för sittning — för förstoring — för retouchering och teckning — för kopiering jämte alla dess mörkrum, sköljnings- och torkrum o. s. v. samt till sist klassrum för den teoretiska undervisningen i den ständigt framåtskridande fotografikonstens många procedurer och nyaste uppfinningar. Härintill ligga zinketsningsrummen och Röntgensrummet, där sjuksköterskor få genomgå en särskild kurs i Röntgenfotografering, och där ni kan få tillfälle att låta belysa er skeletthand eller innehållet i er grannes skinnväska.

Vi ha förut gjort en titt in i bokbinderiskolan, där de solida, prydliga skinnbanden med sina pressade ryggar och vackra guldtryck borga godt för de unga bokbinderskornas framtid. Och nu är tiden tyvärr ute, vi hinna icke bese handelsskolans lokaler.

Sedan vi, för att dock ha sett så mycket som möjligt, i det stora matrummet låtit af eleverna servera oss dagens enkla, äfven för utanför stående, till det billiga priset af 60 pfennig tillgängliga middag, taga vi afsked af vår vänliga cicerone. Denna*), en af föreningens »veteraner», enär hon i 38 år tillhört den och verkat för densamma, gör oss därvid den frågan, hvilket intryck Lettehaus gjort på oss. Vårt svar blir det enda ordet: »grossartig!» Hon ler och nickar tillfredsställd med ett ifrigt: »icke sant?» Det syns tydligt att hon är stolt öfver sin förening, och hon har skäl att vara det.

Då vi icke kunna undertrycka en önskan att i vårt eget land äga en liknande d. v. s. efter våra förhållanden afpassad stor kvinlig yrkesskola, blir den lifliga gamla damen eld och låga. »Ja, det skulle ni bringa till stånd! Vår mångåriga erfarenhet visar att kvinnors rationella yrkesutbildning är af behovet påkallad. Och aldrig för tidigt kunna vi ställa den frågan till våra flickor som till våra söner: mitt barn, hvad vill du bli? Jag tror icke att ett företag som detta skulle gå i England», säger hon efter en paus i skeptisk ton, »men i Sverige — ja, i Sverige, 'dort bringen sie es schon fertig!'» slutar hon med stor öfvertygelse.

Pen.

*) Fru Maria Gubitz.

Ett önskemål med afseende på våra nya samskolor.

Helt nyligen stod att läsa i våra dagliga tidningar en notis, att öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk i ett uttalande om Nya elementarskolan i Stockholm framhållit betydelsen af att »en dylik profskola finnes såsom en påminnelse om, att undervisningsväsendet icke får stelna i formerna eller eljest hejdas i sin utveckling. Likaledes anser sig öfverstyrelsen böra förordna, att dylika pedagogiska försök för statsverkets räkning anordnas äfven vid andra läroverk i riket, hvilkas lärare äro därtill lämpliga och villiga».

Detta yttrande inger goda förhoppningar för framtiden. Vid genomläsandet däraf rann det under tecknad i hågen, att det kanske nu finnes utsikt, att ett önskemål, som flera gånger framhållits i Dagny, skulle kunna förverkligas.

Som bekant kommer under de närmaste åren af stat och kommun gemensamt att upprättas samskolor i åtskilliga af våra mindre städer. Af den motivering, som bifogades förslaget där-om, syntes tydligt, att skälen hufvudsakligen voro af ekonomisk art. Men då nu samundervisning är uppställd på statens undervisningsprogram, måste det naturligen ligga vederbörande om hjärtat att göra dessa samskolor till de bästa möjliga. Icke utan bäfvan motse samskolevännerna den nya ordningens genomförande. Detta af flera skäl.

Äfven om saken icke kunde genomföras på annat sätt, måste det ju alltid anses som ofördelaktigt, att samskolorna icke växa upp som helt nya skolor, utan att reformen genomföres på så sätt, att gosskolorna öppnas för flickorna. Hindrande för utvecklingen komma därför att verka skolans gamla traditioner, af hvilka en hel del icke kunna eller böra få kvarleva. Samskolan måste med nödvändighet i mångt och mycket blifva annorlunda än hvad gosskolan varit, om ej dess elever och i all synnerhet flickorna skola blifva lidande på förändringen.

Visserligen öppnas ju de gamla skolorna på samma gång som för flickorna äfven för lärarinnor, och af dem begäres och hoppas en väsentlig del af omdaningsarbetet. Beklaga måste man då,

att ej lärare och lärarinnor blifvit jämställda, och med afseende på denna punkt ha vi lärarinnor just i dessa dagar stått undrande och spörjande.

Öfverstyrelsen har af rektorsämbetena infordrat förslag på extra lärarinnor vid de samskolor, som inom den närmaste framtiden komma att upprättas. Hvad innebär detta ord *extra*? Innebär det, att man har för afsikt, att ej tillsätta lärarinnor vid de nya samskolorna annat än på förordnande, äfven om de fullgjort alla kompetensvillkor för att kunna bli ordinarie? Och i så fall, hur lång tid anses ett sådant tillvägagångssätt böra tillämpas? Om ekonomiska hinder äro i vägen för att befattningarna omedelbart blifva ordinarie, är det att hoppas, att dessa hinder snarast möjligt måtte undanrödjas, så att de lärarinnor, som skola taga del i det maktpåliggande omdaningsarbetet, erhålla en i möjligast måtto trygg och fast ställning.

Kommer allmänheten ej att känna sig tillfredsställd med de nya samskolorna, blir det utan tvifvel samskoleprincipen, som får bära skulden. Äfven om vi, vänner af samundervisning, hoppas och tro att samskolan skall kämpa sig igenom de svårigheter, som i all synnerhet öfvergångstiden erbjuder, är detta dock ett ytterligare skäl att önska, att tillfälle gäfvos att pröfva gemensam undervisning för gossar och flickor under så gynsamma villkor som möjligt. Detta borde bäst kunna ske, om staten upprättade en profskola, som finge till sin uppgift att utarbete den för samskolor lämpligaste formen. Den borde då till en början anläggas som en sexklassig realskola och de erfarenheter, som gjordes där, borde kunna bli till gagn för samtliga realskolor.

* * *

Att redan nu framlägga önskemål angående undervisningens planläggning är kanske inte lämpligt. En profskola bör naturligen ha den största möjliga frihet att uppgöra sitt program och företaga ändringar i detsamma. För en sådan skola gäller i ännu högre grad än för andra läroverk, att resultatet af dess arbete beror på dess lärare. Det gäller att finna personer, som med entusiasm kunna gifva sig åt den förelagda uppgiften, med entusiasm och med tillräcklig uthållighet för att så småningom arbeta ut sin plan till allt större och större fullkomlighet, och att sedan åt dem lämna en mycket stor frihet. Full själfständighet i uppgörandet af undervisningsprogrammet är alltså den första och viktigaste

fordran, men därjämte bör för den ifrågavarande skolans organisation uppställas vissa grundprinciper, om den skall ha utsikt att väl fylla sin uppgift.

Först och främst bör den vara en ny skola, ej en gosskola, som öppnas för flickorna, utan en ny skola, som begynner med endast två klasser. Vidare måste från början vid densamma finnas rektor och föreståndarinna. Det har sagts, att det skulle vålla svårigheter att dela den rektorala myndigheten. Jag tror, att man öfverdrifvit dessa svårigheter, och i alla händelser kan man ej gärna undgå att göra ett försök att låta rektor och föreståndarinna samarbeta i ledningen af en dylik profskola. Ingen kan ju förneka, att vid uppgörandet af plan till de nya samskolorna det manliga elementet ensamt förbehållit sig afgöranderätt, och att man därför vid en profsamskola har speciell skyldighet att tillse, att de kvinnliga synpunkterna få tillfälle att upptagas och prövas. Att detta kan ske på ett helt annat sätt, om från början finnes en ordinarie föreståndarinna, mot om där endast finnes en tillförordnad lärarinna är väl ganska säkert. Genom att upprätta en helt och hållet ny skola bör man för densamma kunna vinna för samundervisning och denna skolas speciella uppgift lämpliga och intresserade personer.

Dessa nu framställda önskningsangående en profskola af ifrågavarande slag äro de viktigaste. Snart framställer sig antagligen frågan: hvar borde en sådan skola förläggas — i en af våra större städer eller i ett mindre samhälle? Båda ha skäl för sig. Lätt nog blir det fallet, att, då en ny skolform håller på att bryta sig igenom, större delen af de missförhållanden, som kunna förekomma i en skola af den arten, läggas skolorganisationen till last. Det vore därför önskvärdt att eleverna i samskolan hade tillfälle att bo i sina hem, ej till en väsentlig del på inackorderingsställen med ingen eller ringa tillsyn. Detta senare är nog i högre grad fallet i ett mindre samhälle än i våra större städer, där dessutom föräldrarna ha tillfälle att välja emellan olika skolor, och man därför icke behöfde löpa risken, att de med ogillande sände sina barn i en samskola.

Å andra sidan kan det ej förnekas, att i ett mindre samhälle lärarekåren har lättare att komma i nära beröring med sina elever, ej endast se dem i klassrummet, och för den, som sätter uppfostran som skolans främsta uppgift, är detta af stor betydelse. I samband härmed ber jag att i förbigående få påpeka, hvilken

betydelse det kan hafva, att såväl de kvinliga som de manliga lärarna aflönas på ett sådant sätt, att de blifva i stånd att bilda ett eget hem, som kan stå öppet för eleverna. Den, som själf är inackorderad, har oftast, äfven om viljan är god, svårt att vara gästfri. För att undvika den nyssnämnda svårigheten i många af våra mindre samhällen skulle måhända dәрjämte skolan, aktivare än hvad hittills varit fallet, kunna verka för att goda pensionat för skolbarnen upprättades. Detta blir naturligtvis en ekonomisk fråga i ganska hög grad, men mera borde dock kunna göras för att få föräldrarna att inse, att det kräfvdes tid att ge deras barn andlig tillsyn, och att de måste betala för denna tid. Nu ha de husmödrar, som mottaga inackorderingar sällan råd till mer än den fysiska vården, och äfven den blir nog inte alltid efter hälso-
lärans fordringar.

Den uppfostrande synpunkten tränger sig alltid i förgrunden, när det är frågan om samskolan. Det är därför man hoppas så mycket af den, om den rätt ordnas. En profsamskola borde kunna uträtta ett betydelsefullt arbete i den riktningen.

E. Cm.

—*—

Ur det ryska lifvet.

III.

Arivet.

Anjuta Stepanovna var utan motsägelse den mest omtyckta sjuksköterskan på det stora lasarettet i K. Aldrig fick man snäsor af henne, när man dristade sig till att ringa på henne om natten, aldrig stoppade hon för lättvindighetens skull en vät svamp i den febersjukes mun eller gaf dubbla portioner medicin på en gång för att slippa trakassera sitt minne. Nej, hon var verkligen inte som de andra. Hon hade därtill ett sätt att behandla en stackare på, så att man rent af kunde glömma, att man låg på allmän sal. Hvem brukade väl på ett sådant ställe få höra så många vänliga ord, som dem hon slösade på sina sjuka? Vänliga, ja, och rent af aktningfulla! Och så var det dessa varma, violblå ögon. Det är tyvärr intet öfverflöd på

varma violblå ögon i denna snöda värld, allra minst för dem, hvilka nu en gång kommit in på afvigssidan af lifvet. Icke så underligt då, om mer än en af de fattiga sjuka prisade sin lyckliga stjärna, som skickat sjukdomen på henne.

Hvem var Anjuta Stepanovna?

Ingen visste det, men flera trodde i sin enfald, att hon måste vara en förklädd prinsessa. Att hon kom från ett lager i samhället, hvarifrån sjuksköterskor icke brukade rekryteras, det voro alla eniga om. Men försökte någon att anspela på hennes förnäma börd, sade någon af de sjuka henne, att hon var alltför fin till ett så simpelt göra, svarade hon gärna på sitt muntra sätt: »Äta ska man ju, eller hur, *Mamaschka*, äfven om man är af fin familj, och komma de stekta sparfvorna inte af sig själfva i munnen, så får man väl hämta dem.»

Det var mer än en stackars uttröttad jordevandrererska, som fick mod att börja striden på nytt vid att höra sådana ord.

En vacker dag installerades på sjukhuset en ny ung reservläkare. En ovanligt ståtlig figur hade han och ögon som — ack ja, sådana mörka, lågande ögon, som taga äfven de mest befästa kvinnosjälar med storm. I sin naturliga oskuld tro de alltid, att i djupet af sådana ögon måste lifvets härlighet bo.

Också Anjuta fick erfara dessa ögons makt, det var tydligt nog. Så underligt frånvarande hade hon aldrig varit. Ständigt tycktes hon lyssna efter något, och då den unge doktorn gjorde sin rond, var hon röd och förvirrad.

Det var icke svårt att se, hur det var fatt med henne. Reservläkaren å sin sida syntes icke okänslig för Anjutas friska ungdomlighet. Hans blick följde henne ofta med välbehag, när hon böjde sig öfver sina sjuka. Isynnerhet tilltalade hennes smärta figur honom mycket.

De sjuka hviskade sins emellan: »Hon, vår ängel», sade en, »är mycket för god för honom». En annan yttrade: »Ja, det är visst, att han har ett kallt hjärta. Hur vårdslös är han inte mot oss, fattiga!»

En dag inträdde Anjuta i sjuksalen med en hel gloria af lycka kring det unga ansiktet. De sjuka iakttog henne. Säg det inte rent af ut, som sväfvade hennes själ på rosenröda moln rakt in i Guds eviga himmel?

I tre veckor gick Anjuta omkring, omstrålad af sin lyckogloria. Då skedde något sorgligt, något, som kastade en djup

skugga öfver sjuksalen. Anjuta blef på en gång så underlig, ja, rent ut sagdt småkollrig. Hon förstod inte, hvad man talade till henne, hon svarade på tok och gjorde allting bakvändt. Så när hade hon genom orätt medicin tagit lifvet af en patient. De öfverordnade insågo snart att hon icke mer dugde till sjuk-sköterska. Hon fick sitt afsked.

Ängsligt hviskade de sjuka sinsemellan. Hvad kunde ha händt deras älskling?

Det hade händt något, som i denna vår lumpna värld icke är synnerligen ovanligt. Det hade händt, att de rosenröda drömmarna blifvit sönderslitna, och det af afundens fula, skoningslösa hand därtill. En af Anjutas kamrater hade åtagit sig att öppna hennes ögon, och utan skadeglädje skedde det icke, så att slaget föll så hårdt och oförberedt som möjligt. Anjuta hade blott varit ett tidsfördrif för den unge reservläkaren, hvilkens förlofning i hemorten man varit lycklig nog att få uppspårad.

Kamraterna skrattade åt Anjuta, men öfver den unge reservläkaren fälldes intet förklenande ord. Sådana där män med brinnande ögon och kalla hjärtan ha en viss rätt att leka med flickhjärtan. Att han allaredan var förlofvad betydde mindre för den sakens skull, ty, som vi nogsamt veta, det gör ingenting, om föremålen växla, blott kärleken är evig. Det enda förargelseväckande i hela historien var, att Anjuta verkligen på allvar kunnat inbilla sig, att hon skulle bli doktorinna. När hade man väl hört, att en sjuksköterska blifvit så upphöjd?

*

Anjuta försvann för en tid från horisonten. En af hennes forna patienter hade förbarmat sig öfver henne och tagit henne hem till sig — så vida man med detta dyrbara namn kan beteckna en sängplats på golfvet, afdelad med ett kritstreck. Efter några månader dök hon upp på nytt och blef snart en känd figur i stadens gatulif. Alla kände »den tokiga Anjuta», men hvar hon bodde, hvaraf hon lefde, hvem, som vårdade sig om henne, därpå var det icke många, som tänkte. En och annan gaf henne af medlidande en slant eller litet mat. Som oftast var det någon af hennes vänner från sjukhuset, hvilken delade sin brödbit med henne.

Den tokiga var i allmänhet fridsam och oförarglig. Hennes fixa idé var att hejda de herrar hon mötte och fråga hvar och

en af dem: »På heder, är du förlofvad?» Hennes historia var så allmänt känd, att de flesta vänligt svarade nej, men hände det, att någon af okunnighet eller för att reta henne bejakade frågan, råkade flickan i raseri. Hon kunde då under vilda skrän anfalla offret med sina naglar, och svårt var att öfvermanna henne. Ett par konstaplar måste vanligen uppbjuda alla sina krafter för att binda henne och föra henne i kurrän. Hon blef då insatt i ett halfmörkt källarrum, och där fick hon sitta, tills raseriet lagt sig. Någon vis man bland konstaplarna hade yttrat, att hon borde ställas på svältkur som en liggjuk höna, så skulle anfallet nog gå lika hastigt öfver för henne. Förslaget var så mycket mer tilltalande som det icke ställde ökade kraf i något hänseende, och där fick nu den stackars flickan sitta utan vått eller torrt, som man säger, ända tills hon blef spak.

En dag inträdde på poliskontoret ett medelålders fruntimmer och begärde att få träffa Anjuta Stepanovna. Det var intendentens fru från sjukhuset. Hon hade alltid tyckt så bra om den unga sköterskan, och hennes hemska lott gick henne till hjärtat. Det stannade icke hos henne vid sentimentala känslor och beklagande ack och ve, hvarmed de flesta af oss i liknande fall muta sina samveten, utan hon försökte verkligen, då olyckan bröt in öfver Anjuta, att *göra* något för henne. Först vände hon sig till hospitalets styrelse för att få den tokiga intagen på en vårdanstalt. Efter lång väntan erhöll hon likväl det förbluffande svaret, att den unga kvinnan, som orden föllo, icke var »tokig nog för att beröfvas sin frihet». Därpå hade hon sökt reda på hennes närmaste släkting, en faster, som var änka efter en rik godsägare i det —ska guvernementet, och skrifvit till henne upprepade gånger, men aldrig ett jota kom där till svar. Troligtvis tyckte fastern, att hon hade gjort nog för sin brors, den slarfvens, barn.

Anjuta hade en gång för intendentens fru berättat sin historia. Hennes far hade varit kapten vid ett artilleriregemente, förlagdt i närmaste garnisonsstad. Det hade varit ett muntert lif i hemmet och alltid öppet bord, som det passar sig hos en rysk martisson af god familj; men fröjden tog ett hastigt slut, då fadern en dag föll af hästen och dog på stället. Anjuta, det enda barnet, var då 16 år. Nu kom en tid af trångmål och förödmjukelser, ty kaptenens enda arf till hustru och barn var en mängd skulder. De många vännerna voro som bortblåsta,

och månad förgick efter månad, utan att den änkan lagenligt tillkommande pensionen blef utbetalad. Hon skickades från det ena ämbetsverket till det andra, och för hvar gång skulle ny böneskrift insändas. Än var icke dödsattesten, efter hvad man sade, i ordning; än fattades något på det papper, som bevittnade, att hon själf lefde. Men hvad som egentligen fattades, och hvad som icke var i ordning, därom voro ämbetsverken, underligt nog, af olika mening. Och för hvar gång skulle ny stämpel bekostas, utan hvilken två ord på ett papper icke mottages i de kejsrerliga verken. Redan hade det andra halfåret efter dödsfallet inträdt, men lika långt i fjärran hägrade den väntade pensionen. Nöden och bekymren nedlade den stackars modern på sjuksängen, och en förfärlig afton satt Anjuta och såg in i sin mors bristande ögon, ur stånd att förstå något i detta underliga lif. Kort därefter inträffade hennes faster, till hvilken den döende skrifvit en bön om att åtaga sig det arma barnet. Det var en snål och icke vidare hjärtnupen fru. Hon skaffade den sörjande flickan plats som sjuksköterskeelev på K:s sjukhus och frågade sedan icke vidare efter henne.

Allt detta hade Anjuta berättat.

»Jag önskar träffa Anjuta Stepanovna», säger emellertid intendents fru till den vakthafvande.

»Det är omöjligt, nådig fru», svarar konstapeln, »hon är ännu sådan, att ingen . . .»

»Hur länge har hon nu suttit här?»

»Å, bara några få dar, kanske tre, jag vet . . .»

»Det vill säga fyra, fem, och utan föda som vanligt? Fruktat ni inte Gud, ni, som handla så mot en kristen själ? Och det på själfva den heliga julafton. För mig genast till henne, säger jag!»

»Om nådig frun bara ville vänta litet, tills gendarmen kommer, Man törs inte . . .»

»Jag kan undvara sådana hjältars beskydd», säger intendents fru föraktfullt. »Gif bara nyckeln åt mig, om du inte törs röra vid hennes dörr.»

Konstapeln tog nyckeln och gick före. I hvarje rörelse uttalades hans förargelse öfver så mycket onödigt bråk, och i sitt stilla sinne gaf han den åtföljande damen åtskilliga epitet, som ej kunna återgifvas. »Det kommer sig af hennes tyska blod»,

menade han, — »tyskt blod, tvi! Ingen riktig ryska skulle uppföra sig så opassande genstridigt — utan att ta reson det minsta.»

Icke förr gnisslade nyckeln i låset, förrän inifrån källaren hördes ett halft rytande läte. Var det en människa? Var det ett djur? Intendentens fru sköt konstapel'n åt sidan, trädde beslutsamt in i det halfskumma rummet och drog igen dörren efter sig.

En varelse, hölj'd i trasor, reste sig just upp från jordgolvet och tog ett språng som för att rusa på den inträdande, men vid ljudet af hennes stämma tvärstannade hon.

»Anjuta, min lilla dufva, det är bara jag. Här i korgen har jag något godt med åt dig. Kom ska du få smaka!»

Den tokiga hade dragit sig tillbaka till det mörkaste hörnet. Där kröp hon ihop som en hund, medan hennes vildt irrande ögon följde hvarje rörelse hos den besökande.

Denna satte sig på britsen, rummets enda möbel, och började duka fram sina läckerheter. Med vänliga ord och smeknamn sökte hon locka flickan fram.

»Se här, min ögonsten, så god *zakuska*¹⁾ du får. Börja med den. Säkert är du mycket hungrig.»

Den tokigas ögon slukade redan maten. Försiktigt kröp hon fram, ryckte till sig bröd och ost och drog sig skyndsamt in i sin vrå igen.

Så hon åt! Glupskt som ett djur, rent af hemskt att se på! Intendentens fru satt alldeles stilla och iakttog henne. Allt efter som hungerkvalen stillades, blef den stackars flickan lugnare, hennes blick mindre irrande. Då hon ätit upp, sade den vänliga frun:

»Kom nu hit, lilla vän, och titta i korgen, hvad jag har här! Hvad tror du? Det är *kudjå*²⁾ med russin och mandel och honing öfver, alldeles som det ska vara. Den har stått under *ikonen*; det är jul Anjuta, jul — *jul!*»

Var det något kärt minne, som dök fram i den arma flickans omtöcknade medvetande, något såsom olja på stormupp-rörda böljor? Hvem kan säga det? Stilla satte hon sig ned på britsen och började med synbart välbehag slefva gröten i sig.

Allra sist tog intendentens fru fram ett litet stycke invigdt bröd.

¹⁾ Zakuska motsvarar vårt smörgåsbord, består af salta saker och ätes före middagen.

²⁾ Kudjå = julgröt af hvetegryn, kokta i vatten.

»Det här har jag köpt åt dig vid S. Nikolajs kyrka. Jag lät popen skära korstecknet i det och lägga det ett ögonblick i den heliga nattvardskalken. Jag köpte också ett ljus åt dig och satte det framför S. Nikolaj. Se så, Anjuta, mitt barn, lät mig nu lägga det heliga brödet på ditt bröst! I frälsarens namn! Se så där, ja. Det skall göra din själ godt.»

* * *

Efter att Anjuta i ett par års tid hade fört ett lif af frihet och försakelser, — friheten endast då och då afbruten af några dagars vistelse i den förut nämnda källaren, — inträffade något, som beröfvade henne den förra utan att hon därför förskonades från de senare. Hennes faster, den rika snåla änkan, dog barnlös, och då arftet skiftades mellan kusinerna, föllo 200,000 rubel på Anjutas lott. Jo, jo! Fru Fortuna har allt underliga infall ibland.

Det är alldeles märkvärdigt, i hvilken grad fru Fortunas guldstoff förmår i andras ögon omskapa den människa det utgjutes öfver! Har hon förut icke varit mera värd än en bortkastad trasa man icke vill vidröra med sin fot en gång, så blir hon nu, sedan undret skett, ett helt nytt väsen, en juvel man gärna griper efter, ja, nästan kanoniserad.

Så skedde ock med den olyckliga Anjuta.

På en gång gifvo sig både tanter, onklar och kusiner tillkänna. Alldeles rörande var den ömhet, hvarmed de intresserade sig för sin arma släkting, hvilken mist både far och mor och därtill sitt förstånd, som de sade, under det att medkänslans tårar strömmade dem nedför kinderna. Att de sorgliga förlusterna voro af äldre datum gjorde deltagandet ej mindre varmt. Och i denna kärleksfulla sinnesstämning lade man råd om hvad det skulle göras med Anjuta. Att en arftagarinna af 200,000 icke kunde få springa kring gatorna som en tokig tiggerska var ju naturligt.

Hvem det var eller hvem det inte var af de många deltagande släktingarna, som sörjde för henne till det bästa, tors jag icke säga, ty sådant talar man med prisvärd blygsamhet icke om i det heliga Ryssland. *Factum est*, att en vacker — eller snarare en ful — dag intogs Anjuta på hospitalet, samma därhus, där hon förut afvisats såsom alltför klok. Tack vare fru

Fortuna hade hon nu vunnit en tillräckligt hög grad af sinnessjukdom för att kunna intagas. Hon hade med ett ord blifvit »tokig nog för att beröfvas sin frihet». —

Intendentens fru glömde icke heller nu sin gamla skyddsling utan besökte henne ibland. I början tycktes allt bra. Flickan mådde väl af de ordnade förhållandena, och hennes förstånd började märkbart klarna. Men på en gång ändrades regimen med henne. Hon tacklade hastigt af och klagade numera alltid öfver att hon fick för litet att äta. Hon kände sig i ett ständigt hungertillstånd. Sköterskan sade, att detta hörde till kuren, och så snart hon märkte, att intendentens fru försökte smuggla in matvaror, konfiskerade hon dem. Snart nog nekade hon henne också inträde. Anjuta var sängliggande sjuk, och läkaren hade förbjudit alla besök.

Intendentens fru kom igen gång på gång men fick alltid samma svar. Slutligen fick hon veta, att det arma barnets lidanden voro ändade. Anjuta var död.

* * *

Släktingarna hade fått göra så litet för sin kära Anjuta medan hon lefde. Nu skulle de åtminstone hedra henne i döden. Tanter, onklar och kusiner infunno sig i djup sorgdräkt, och på begrafningen blef verkligen ingenting sparadt för att ge världen ett intryck af de efterlevandes sorg och saknad. Sällan hade en så ståtlig procession utgått från därhusets portar.

Först gingo två kyrkobetjänter med lyktor på långa stänger. Den röda lågan syntes knappast i det starka solskenet. Där-efter kom en flock soldater för att visa kaptensdottern den sista hedern. De buro helgonfanor, krucifix och ikoner. Efter dem hade korsångarne sin plats i tåget, och först därpå kommo poperna. De voro åtta i tal, alla med guldbroderade, fotsida sorgkåpor, så styfva, att de tycktes kunna gå för sig själfva. *Åtta* poper! Hvilket öfverdåd! Allt deras mässande skulle väl lyckas rentvå någon stackars själ.

Efter prästerna följde likvagnen, dragen af fyra ståtliga svarta hästar i sorgeschabrak. I hörnen hängde grafkransarna, gjorda af svarta och hvita pärlor. Efter vagnen kommo de djupt nedböjda släktingarna, alla till fots, medan deras vagnar tomma följde efter.

Det var verkligen en mycket ståtlig begrafning. I ett gathörn stodo ett par tiggargummor med sina påsar. De räknade sångarne och presterna och kände djupt sin ovärdighet, men på samma gång kände de sig också hedrade. Ty den fina damen, hvilken bars till grafven som en furstinna, hon hade en gång icke hållit sig för god att med dem dela den enda sängplatsen bakom kritstrecket. »Sa' jag inte, att hon va' en förklädd prinsessa», snyftade den ena gumman och gned ifrigt sina ögon med sjalsnibben. »Jo, mor lill', du hade förstas rätt. En ängel var hon mot oss fattiga, och nu får hon lönen. Kära hjärtanes! Hela åtta poper och så många fina sörjande!» —

I spetsen för det hela gingo kyrkobetjänterna med afmätta steg och ansiktet lagdt i officiella sorgeveck. De syntes djupt uppfyllda af stundens och deras egen vikt, men så snart sångarne gjorde ett crescendo, passade de på och tillkastade hvarandra några ord.

»Hvem hade trott, att tokiga Anjuta skulle gå ur tiden med sådan honnör!»

»Nä-ä. Minns nog, när hon flög upp på *koukan*¹⁾ och ref hatten af mig. Ingen frågade efter henne då.»

»Bror lill', tror du inte, att det ä' — arvet, som gjort kol på henne?»

»Hysch — ä' du galen!» —

Intendentens fru var den sista i följet. Hon kände en djup indignation. Det var väl den tyska härstamningen, som gjorde henne mäktig en sådan känsla, ty, som känt är, saknar fullblodsryssen organ därför. Hon kände hela sitt rättsmedvetande kränkt af det skändliga hyckleri hon här fick bevittna, ty hon var icke ett ögonblick i tvifvel om, hur det hängde ihop med Anjutas död. Af och till förde vinden några strofer af sången bort till henne.

»Genom öknen får du vandra,
Vill ditt Kanaan du nå.»

»Ack ja, det arma barnet!» suckade hon. »Ett verkligt ökenlif!»

»En liten stund,
En stilla blund,
Så skall allt mörker vika.»

¹⁾ Kouka = spårvagn.

»Allt mörker vika! Ja, för henne säkert. Men hur går det för — de där i det landet, där man inte kommer fram med bestickelser? Hur blinda att kasta bort hela framtiden för ögonblickets lumpna vinst!»

Botild S.

Föreningsmeddelande.

Från Dansk kvindesamfund, samladt till möte i Aalborg, har med anledning af unionskrisen / Fredrika-Bremer-Förbundet den 14 juli motagit en skrifvelse, utgörande en på mötet fattad resolution. Den lyder: »Vi danska kvinnor, samlade till årligt gemensamt möte i Dansk Kvindesamfund, därvid 28 kretsar öfver hela landet äro representerade, sända svenska och norska kvinnor vår systerliga hälsning och uttala som vår fasta öfvertygelse, att I ären ense med oss däri, att hvilka tvister, som än må uppstå folken emellan, krig mellan de tre nordiska rikena är en omöjlighet. Ingen känner det djupare än kvinnorna. Vi äro utestängda från omedelbart politiskt inflytande, men desto starkare fordra vi, att mödrars, hustrurs och syskons ord blifva hörda här, där det gäller Nordens framtid och lycka.»

Samma skrifvelse har tillställts Norsk Kvindesagsforening i Kristiania.

Följande småskrifter kunna erhållas genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå**, 54 Drottninggatan, Stockholm. Till landsorten expedieras de pr efterkraf eller mot insänd likvid jämte postporto.

Fredrika-Bremer-Förbundets uppkomst och utveckling. Föredrag af *Gertrud Adalborg*. Pris 10 öre.

Kvinnoarbete och Kvinnoolycka af *Anna Sandström*. Pris 50 öre.

Under hvilka förutsättningar kan kvinnorörelsen blifva af verklig betydelse för kultur och framåtskridande af *Anna Sandström*. Pris 10 öre.

Till frågan om kvinnans politiska rösträtt. Ett diskussionsinlägg af *Natanael Beskow*. Pris 5 öre.

Bör den svenska kvinnan erhålla politisk rösträtt? af *Anna Whitlock*. Pris 10 öre.

Svenska kvinnans kommunala rättigheter och skyldigheter af *Gustaf A. Aldén*. Pris 10 öre.

Den svenska kvinnans rättsliga ställning. Kort redogörelse för nu gällande lagstiftning af *Georg Stjernstedt*. Pris 60 öre.

De kvinliga kontors- och butikbiträdenas ställning. Ett bidrag till hufvudstadens arbetarestatistik. Pris 15 öre.

Petition uti Reglementeringsfrågan från Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse den 6 maj 1902. Pris 5 öre.

Fredrika-Bremer-Förbundets 20-årsmöte 12—14 januari 1905. Pris 25 öre.

Rabatt lämnas vid rekvisition af minst 100 ex.

Stadgar och berättelser angående Fredrika-Bremer-Förbundets verksamhet utsändas gratis.

Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå

54 Drottninggatan, kl. 11—4.

Uppllysningar lämnas angående *läroanstalter* och *arbetsområden* tillgängliga för kvinnor.

Anmälningar mottagas till inträde i förbundets *sjukkassa*.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Byrån mottager anmälningar af *nya medlemmar*.

Byrån mottager prenumeration å *tidskriften DAGNY*.

Uppllysningar lämnas om kvinnans kommunala rättigheter, såsom angående rösträtt vid val af stadsfullmäktige, prester, skolråd, ledamöter af fattigvårdsstyrelsen m. m.

Anmälan.

Dagny utkommer 1905 med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* . . . kr. 3.50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5.00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre pr enkelhäfte.

Vademecum

var bland alla munvatten på hygieniska utställningen i Paris 1902 det enda som erhöll högsta utmärkelse, Guldmedalj, och detta i sin egenkap af »antiseptiskt munvatten» (antiseptique dentifrice).

Barnängens Tekniska Fabrik,
H. M:t Konungens hofleverantör
Stockholm.

Anonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå: Tunnelgatan 25.

Rikstelef. 68 98.

A. T. 82 11.